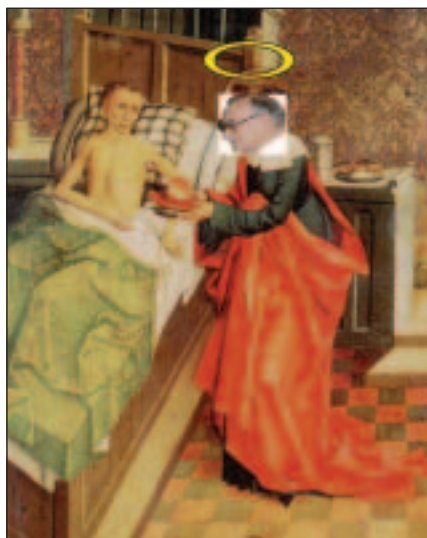

Obr. 8. Prof. Marek u lůžka nemocného, jak jej viděl Mistr křížovnického oltáře v roce 1492.

porozumění a soucit s lidským utrpením se mu již zřetelně dostává něčeho, co my v postmoderní době příliš dobře vnímáme, ale co již správně pozoroval mistr Křížovnického oltáře (obr. 8) z roku 1492 – totiž svatozáře.

Pro tyto všechny jeho znamenité vlastnosti si ho vážíme a obdivujeme ho a přejeme mu dlouhá a plodná léta ku prospěchu jeho blízkých, pacientů i lékařské vědy.

Literatura

1. Marek J. Růstový hormon, somatomediny a prolaktin v klinické praxi. Praha: Avicenum 1983.
2. Marek J. Účelná farmakoterapie vnitřních nemocí. Praha: SPN 1985 a 1989.

3. Marek J. Farmakoterapie vnitřních nemocí. Praha: Grada Publishing 1995, 1997, 1998 a 2005.

4. Marek J, Kalvach Z, Sucharda P. Propeutika klinické medicíny. Praha: Triton 2001.

5. Klener P, Marek J, Brodanová M. Vnitřní lékařství. Endokrinologie, poruchy metabolismu a výživy. Praha: Galén 2002.

6. Marek J, Kršek M. 3rd EFES Regional Postgraduate Course in Endocrinology. Sborník abstrakt. Praha: Galén 2004.

7. Marek J. Endokrinní hypertenze. Praha: Galén 2004.

prof. MUDr. RNDr. Luboslav Stárka, DrSc.

www.endo.cz

e-mail: LStarka@endo.cz

Doručeno do redakce: 25. 1. 2006

Když přišel Josef Marek před 40 lety na III. interní kliniku

V. Pacovský

Předneseno na oslavě 70. narozenin prof. MUDr. Josefa Marka, DrSc., dne 24. ledna 2006

Dne 23. ledna 2006 oslavil sedmdesátiny prof. MUDr. Josef Marek, DrSc. Jeho životní jubileum je současně připomínkou významného data, kdy Josef Marek přišel před 40 lety na III. interní kliniku (1. 6. 1965).

Na III. interní klinice pracuji téměř 55 let, a tak jsem nejdéle nepřetržitě zaměstnaným členem kliniky. Dostalo se mi proto cti a privilegia vzpomínat, „jak to kdysi bylo“. Také na to, jak před 40 lety přišel na kliniku mladík Josef Marek.

Jsmo zvyklí zajímat se o osobní a profesní anamnézu. Má ji i Josef Marek. Jsou v ní imprinty z éry jeho

studia na LF v Plzni (byl např. vítězem celostátního kola tehdejší SVOČ), z klatovské interny (odtud publikoval tři vědecké práce) i ze sekundářského působení na interní klinice prof. Bobka. Ten náhle zemřel v roce 1965; současně byl vypsán konkurz na sekundářské místo na několika pražských klinikách, také na III. interní klinice prof. Charvátů. Marek se přihlásil. O endokrinologii a metabolismus se zajímal, Charvátovy práce dobře znal, ale osobně se s ním do té doby neznal. Blíže s ním mluvil teprve tehdy, když se mu šel představit jako žadatel do konkurzu. Prof. Char-

vátovi při této schůzce stačil pouze písemný materiál s Josefovými představami o budoucnosti. Přesto si jej prozíravě vybral. A tak Josef Marek vstoupil do našeho týmu a pro většinu pracovníků kliniky se stal „Pepčou“.

Protože velká část dnešních aktivních internistů a endokrinologů a v neposlední řadě ani Markových spolupracovníků nebyla před 40 lety ještě vůbec na světě, považuji za vhodné připomenout velmi stručně atmosféru a časoprostor tehdejší doby. Zbývaly necelé tři roky do „osmašedesátého“ a ledy začínaly tát. V Praze se teprve připravovalo otevření

první části metra. Na rohu Ječné a Karlova náměstí byla stále proluka po bombardování v únoru 1945, kdy byla těžce poškozena i tato nemocniční budova. Sousední ÚHKT (Ústav hematologie a krevní transfuze) byl o patro nižší. Josef Marek si sám vybavuje jednu z prvních milých vzpomínek na kliniku, totiž, že před nemocnicí prodávala legendární párky a opravdu křupavé housky neméně legendární paní Poláková; do jejího stánku jsme chodili po službě na snídani. Divizní nemocnice (včetně této posluchárny) byla již kompletně rekonstruována, ačkoliv celý střed budovy se po bombardování Prahy v roce 1945 zřítíl. V polovině fakultní polikliniky na Karlově náměstí (o výstavbu polikliniky se mimořádně zasloužil prof. Charvát) byl internát zdravotní školy. Nebyla ještě samostatná urologická klinika – tu vybudoval Eduard Hradec a byla otevřena až 12. září 1976. Eduard Hradec působil tehdy na II. chirurgické klinice a posílali jsme mu k operaci nemocné s onemocněním nadledvin a příštítných tělísek. Neurohypofýzy se operovaly na neurochirurgické klinice ÚVN ve Střešovicích, štítné žlázy tehdy většinou na chirurgické klinice prof. Poláka na Vinohradech (ale i jinde). Žil ještě prof. Bohumil Prusík a mnozí naši nezapomenutelní učitelé, legendy fakulty. Vážený nestor internistů Josef Pelnář zemřel krátce před Markovým příchodem ve věku 92 let. Karel Šilink, nejbližší Charvátův spolupracovník z předválečné Pelnářovy II. interní kliniky, bojoval stále ještě o zřízení Endokrinologického ústavu, což se mu podařilo v roce 1967 (mezi prvními pracovníky EÚ byl Lubomír Stárka, tehdy ovšem jako biochemik). Působila tehdy Endokrinologická společnost (ES). Ta byla založena 3. 12. 1937, z 57 jejích zakládajících členů nežije dnes již bohužel nikdo. Josef Marek při vstupu na kliniku ovšem netušil, že se po Charvátovi a Schreiberovi stane třetím předsedou ES.

Klinika

Třetí interní kliniku založil v revolučních dnech 1945 prof. Josef Charvát. Při Markově příchodu bylo klinice „teprve“ dvacet let, nevím, zda je to v historii kliniky hodně či málo. Charvátova klinika byla však v té době již významným pracovištěm a jakousi „vlajkovou lodí“ v oblasti endokrinologie a metabolismu, zvláště pak po roce 1957, kdy na bázi kliniky vznikla laboratoř pro endokrinologii a metabolismus (LEM) a akademik Charvát se stal jejím prvním ředitelem. Klinika a LEM tvořily vždy funkčně neoddělitelný celek, všichni pracovali střídavě u lůžka, na ambulanci i v laboratořích. Nerozlišovalo se mezi školskými a zdravotnickými pracovníky. Fungovaly pracovní skupiny. Vědecká produkce kliniky byla již v té době bohatá, vyšlo např. několik monografií a učebnice klinické endokrinologie (Bleha – Küchel). V roce 1964 předložil Charvát svou originální koncepci neurohumorálních regulací, při níž se opíral také o experimentální práce z kliniky. V roce 1965 byl Vratislav Schreiber, spiritus movens kliniky i LEM, vyznamenán státní cenou za objev hypotalamického faktoru stimulačního sekreci hypofyzárního tyreotropního hormonu.

Tato tvůrčí atmosféra, která na klinice vládla, udržovala ji v „optimálním stavu“ (tento termín použil kdysi Charvát pro Cannovu homeostázu), byla prvním faktorem, který Markův začátek na klinice ovlivnil.

Byly však i jiné, zdánlivě podružné skutečnosti, např. provozní podmínky. Klinika byla v té době rozdělena (jako dnes) na dvě části. Tato část – nazývaná tradičně divizní nemocnice – byla již zcela zrekonstruována po těžkém poškození při bombardování Prahy v únoru 1945 (včetně prostorů LEM a této posluchárny), druhá část v tzv. josefinském traktu byla však ve velmi špatném stavu. Byly tu dvě velké ošetrovací jednotky sálového typu, enklávy čtyř různých klinik

patřících dvěma FN a dvěma krajům. Přijatelný standard mělo pouze tzv. oddělení izolace (dnes je KAR), na němž prof. Charvát velmi lpěl. Fungovalo sice již Státní sanatorium, ale mnoho významných osobností bylo hospitalizováno právě na izolaci. Jako sekundář tu působil také Josef Marek. V roce 1968 na tomto oddělení získal také první osobní zkušenosti s tlakem médií v souvislosti s úmrtím Olgy Scheinpflugové, která byla tehdy považována za nositelku důležité informace o smrti Jana Masaryka. Rekonstrukce josefinského traktu se začala připravovat teprve na přelomu let 1969/1970 a trvala několik roků.

Klinika měla rozsáhlou endokrinologickou ambulanci. Za vedení Otakara Blehy (1916–2002) tu působilo současně vždy několik lékařů kliniky a také externích stážistů. Prostorové podmínky živému provozu zdaleka nestačily a ambulance se stala neuralgickým bodem kliniky. Josef Marek sem vnesl nový prvek. Od začátku se totiž vyznačoval ztrátou pojmu čas. Když šlo o medicínu a pacienty, čas prostě ignoroval. Postupně, jak mu přibývali nemocní (a bylo jich opravdu hodně), Marek prostě rozšiřoval ordinační hodiny do večerních a později i nočních hodin. Mnozí pacienti – včetně venkovských – byli ochotni na něj čekat doslova i několik hodin. Dodnes nechápu, že to všechno prošlo bez jediné stížnosti. Ochranným faktorem byla Josefova vysoká odbornost a laskavost k nemocným i personálu.

Při vyprávění o Markových začátcích na klinice není možné opomenout některé „personálie“.

Především bylo jeho štěstím, že se v roce 1966 oženil, což mu zajistilo chápající zázemí pro další aktivity na klinice. V roce 1969 se manželům Markovým narodila dcera Markéta, dnes úspěšná lékařka.

Na klinice dominovala osobnost Charvátova. Byli tu však také ti, kteří v roce 1965 na klinice již pracovali

a mnozí z nich s Josefem našli společné zájmy vědecké i osobní a ovlivnili různým způsobem Markovu další profesní dráhu. Z žijících připomenu již vzpomenutého V. Schreiberu, O. Küchela (od roku 1968 působí trvale v zahraničí, K. Horkého, J. Petráška, J. Kapitolu, R. Chrze, F. Kölbla, P. Broulíka, J. a Evu Dubovských (působí úspěšně v zahraničí), H. Vrbovou, rentgenologa O. Blažka, Vlastu Zbuzkovou, J. Formánkovou-Kučerovou, J. Šrámkovou, P. Blažkovou a další.

Byli však i ti, kteří bohužel již nejsou mezi námi. Je to především nestor kliniky O. Engelberth (1913–2006). Patřil mezi první Charvátovy spolupracovníky již při založení kliniky v roce 1945. Josef Marek s ním spolupracoval při vývoji imunologických metod stanovení hormonů a při studiu autoimunních endokrinopatií. Vladimír Holeček vypracoval originální metodu titrace ADH (antidiuretického hormonu) a trpělivě zkoušel nové syntetické deriváty vazopresinu a oxytocinu. Otakar Bleha vedl dlouhá léta endokrinologickou ambulanci a byl naším učitelem klinické endokrinologie. Mladým pracovníkům kliniky se velmi věnoval Jiří Šonka (1920–2005). Jeho jméno je spojeno především se studiem pentózového cyklu, dehydroepiandrosteronu (říkali jsme mu „šonkosteron“), radioprotektivy a obezitou.

Eva Šilinková-Málková (1917–1984) byla vynikající odborníci v RTG diagnostice metabolických a endokrinních chorob. Dlouhá léta na klinice pracoval Josef Šobra (1930–1997), tvůrce koncepce genetických příčin poruch lipidového metabolismu.

Když Josef Marek nastoupil jako sekundář na kliniku, byl nejdříve přidělen na nynější lůžkové oddělení D3, které jsem tehdy vedl. Mými spolupracovníky tu byli Jan Petrášek, Petr Broulík, Jaroslav Hrba, Eva Dubovská-Vítková, částečně i Jiří Dubovský. Krátce po nástupu na oddělení však došlo k obvyklému střídání sekundářů, a tak jsme o Pepču bohužel přišli.

První Markova publikace z kliniky je z roku 1969 (ve spolupráci s Küchelem a Horkým) a týká se fyziologických mechanismů při ortostáze. Od roku 1970 se objevují Markovy první publikace o diencefalopituitárním systému a o farmakologickém využití hormonů, což se stalo Josefovou velkou láskou.

Nakonec několik zajímavostí z Pepčových začátků na klinice. Když Marek spolu s Holečkem začali soustřeďovat pacienty s diabetem insipidem, přišlo náhodně za sebou několik nemocných s tímto vzácným onemocněním, jejichž příjmení končila na -ec. Jejich jména jsme si s Markem i nyní vybavili.

Jedno období se Marek zabýval studiem tzv. idiopatických otoků. Lékaři lůžkových oddělení vzpomínají, že Markovy pacientky (byly to pouze ženy) měly charakteristickou psychosomatickou symptomatologii. Když přišla nová pacientka s idiopatickými otoky, se zájmem všichni očekávali, zda bude povoláním učitelka. A byla.

Záslouhou Marka a spol. byla klinika dlouho jediným pracovištěm schopným stanovovat prolaktin. Když se objevila blokádní farmaka typu bromokriptinu (Lisuridu), měl Marek velké léčebné úspěchy u žen s prolaktinomy. Dosud infertilní pacientky koncipovaly. Čas od času jsme se Pepčí ptali, kolik už má bromokriptinových dětí. Když to přestal počítat, bylo jich asi 200!

OD období, o němž jsem mluvil, uplynulo neuvěřitelných čtyřicet let. Tato léta (nejen v historii III. interní kliniky) jsou poznamenána Josefem Markem. Klinika dále žije a vzkvétá. Věřím, že tomu tak bude i nadále. Jen mě mrzí, že tu za dalších čtyřicet let neuslyším memoárovou laudaci, jak Josef Marek před osmdesáti léty přišel na III. interní kliniku.

*prof. MUDr. Vladimír Pacovský, DrSc.
III. interní klinika 1. LF UK a VFN
Praha*

Doručeno do redakce: 1. 2. 2006